

EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS KOMMISSION

Bryssel den 03.10.2001
KOM(2001) 549 slutlig

MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN

Det europeiska området för forskningsverksamhet och den regionala dimensionen

INNEHÅLL

1.	Bakgrund.....	4
2.	Det regionala forsknings- och innovationslandskapet.....	6
2.1.	Forskning och innovation i regionerna.....	6
2.2.	Regionernas roll i det europeiska området för forskningsverksamhet	7
2.3.	Regionerna som drivkrafter i den ekonomiska utvecklingen	8
2.4.	System och stödstrukturer.....	9
2.5.	Styrelseformer för forskningen i regionerna.....	10
3.	Att främja samverkan mellan forsknings-, innovations- och sammanhållningspolitiken	11
3.1.	Kunskapsklyftan mellan regionerna	11
3.2.	Strukturfonderna och FoTU.....	13
3.3.	Innovationsåtgärder	14
3.4.	Att främja de mindre gynnade regionernas deltagande i det europeiska området för forskningsverksamhet	16
3.4.1.	Investering i mänskliga FoTU-resurser genom ramprogrammet	16
3.4.2.	Föreslagna ekonomiska incitament	18
3.4.3.	Främjande av synergier mellan mindre gynnade och utvecklade regioner genom ny verksamhet för samordning och sammanslutning i nätverk	18
3.4.4.	EU: yttersta randområden	20
3.5.	Utvidgningen.....	21
4.	Att möjliggöra en regional strategi för det europeiska området för forskningsverksamhet.....	22
4.1.	Att dra nytta av de möjligheter som erbjuds i gemenskapens nya ramprogram för forskning (2002-2006).....	22
4.1.1.	Att utnyttja nya instrument	22
4.1.2.	Sammankoppling av forskning och innovation på regional nivå.....	23
4.1.3.	Utveckling av fler och bättre utbildade mänskliga resurser på området vetenskap och teknik 24	
4.1.4.	Stöd till utvecklingen av forskningsinfrastruktur i det regionala sammanhanget.....	24
4.1.5.	En mer påtaglig regional dimension i debatten om forskning och samhälle	25
4.1.6.	Att stärka gemenskapens politik för regional utveckling genom lämpliga forskningsinsatser	25

4.1.7.	Att ge särskilt stöd till kandidatländernas regioner	25
4.2.	Att bygga ut regionernas kunskapsbas på det vetenskapliga och tekniska området ..	26
4.2.1.	Att erbjuda tjänster för forskning och innovation i regionerna.....	26
4.2.2.	Bättre kommunikation mellan sakkunniga och beslutsfattare	27
4.2.3.	Att införa en regional dimension i informationssystem för forskning och innovation	27
5.	Mot mer integrerade strategier	27

1. BAKGRUND

I sitt meddelande "Mot ett europeiskt forskningsområde"¹ som lades fram i januari 2000 redogjorde kommissionen för den nya strategins mål och omfattning. Här formuleras uttryckligen visionen om ett fullt utvecklat, fungerande och sammanlänkat område utan gränser och med intensivt samarbete, där en funktionell integrationsprocess skulle kunna äga rum.

Konceptet med ett europeiskt område för forskningsverksamhet välkomnades vid Europeiska rådets möte i Lissabon² och vid senare möten, och fick också uttryckligen stöd vid forskningsministrarnas rådsmöten i juni och november år 2000³. Strategin lovordades också i slutsatserna från toppmötet i Stockholm⁴, i mars 2001, där forskning och teknik än en gång sattes längst upp på listan över de europeiska prioriteringarna. I den snabbt växlande miljö som präglar forskning, teknik och innovation har strategins budskap om forskningens organisation, forskningsaktörernas nya roller, spridning och samordning av forskningsinsatserna, forskningens ekonomiska aspekter samt utnyttjande och integration av forskningsresultaten vunnit allmänt stöd.

Strategin välkomnades också av Europaparlamentet, Ekonomiska och sociala kommittén⁵ och Regionkommittén⁶. De båda sistnämnda betonade regionernas⁷ viktiga roll när det gäller att mobilisera forsknings- och innovationsinsatser för att främja utvecklingen av en kunskapsbaserad ekonomi i Europa. Särskilt Regionkommittén betonade de lokala och regionala myndigheternas viktiga roll i fråga om att "(tillhandahålla) utbildning och stöd till laboratorier, stödja forskare och främja kopplingar till den lokala befolkningens förväntningar".

I syfte att tillämpa subsidiaritetsprincipen föreslog Regionkommittén till och med att "*gemenskapsprogram som berör forskning och regionalpolitik skall samordnas så att de främjar projekt för forskningsutveckling som ligger så nära befolkningen som möjligt*". Genom att anta ett positivt yttrande till kommissionen meddelande om riktlinjer för unionens åtgärder inom forskning som kom ut i oktober 2000 betonade Regionkommittén dessutom regionernas viktiga roll som mellanhand mellan gemenskapsnivån och den lokala nivån i alla forsknings- och innovationsinsatser, men också för att främja internationellt samarbete genom

¹ "Mot ett europeiskt område för forskningsverksamhet", KOM(2000)6, 18.1.2000.

² "Ordförandeskapets slutsatser – Lissabon", <http://ue.eu.int/en/Info/eurocouncil/index.htm>

³ "Ordförandeskapets slutsatser – Santa Maria da Feira", <http://ue.eu.int/en/Info/eurocouncil/index.htm>

⁴ Rådets resolution av den 15 juni 2000, EGT C 205, 19.7.2000, s. 1.

⁵ Rådets resolution av den 16 november 2000, EGT C 374, 28.12.2000, s. 1.

⁶ Pressmeddelande: Stockholm (24 mars 2001), nr 100/1/01. Se även:

⁷ <http://ue.eu.int/en/Info/eurocouncil/index.htm>

⁸ CES 595/2000 INT/054, Bryssel den 24 maj 2000.

⁹ Regionkommittén, CdR 33/2000 fin, Bryssel den 18 april 2000.

I detta meddelande används begreppet "regioner" genomgående för att beskriva ett visst geografiskt område med fasta gränser, som utgör del av ett land som delats upp av administrativa skäl. Detta överensstämmer med klassifikationssystemet NUTS (Nomenclature of Territorial Units for Statistics) som utvecklats av Eurostat och används i gemenskapslagstiftningen sedan 1988. NUTS har inget juridiskt värde i sig.

att tillsammans med regionala och lokala myndigheter mobilisera de lokala universitetens potential⁸.

I dag präglas övergången till det kunskapsbaserade samhället av globalisering, snabba tekniska förändringar och omfattande utbyten av information och kunskap. Vid Europeiska rådets toppmöte i Lissabon i mars 2000 fastställde gemenskapens stats- och regeringschefer ett ambitiöst mål: Inom de närmaste tio åren skall gemenskapen bli världens mest konkurrenskraftiga och dynamiska kunskapssamhälle, med kapacitet för hållbar ekonomisk utveckling och med ökade och bättre sysselsättningsnivåer och större social sammanhållning. I sitt meddelande om innovation i en kunskapsstyrd ekonomi⁹ lade kommissionen fram riktlinjer för stöd till innovationsutvecklingen i EU, utgående från vad man kommit fram till i Lissabon.

I det meddelandet, som förespråkade samordnade insatser för att förbättra viktiga gränssnitt i medlemsstaternas regionala innovationsstrategier, betonades vikten av åtgärder på regional nivå för att främja innovativa företags uppkomst och utveckling och för att se till att dessa gränssnitt fungerar bättre i innovationssystemet. Detta meddelande välkomnades också av andra gemenskapsorgan, och Regionkommittén påpekade att lokala myndigheter aktivt bör uppmuntras att koppla sina strategier med strategier på nationell och europeisk nivå för att bygga en stark, sammanhängande och öppen ram för innovationsfrämjande¹⁰.

Vid toppmötet i Lissabon infördes den s.k. öppna samordningsmetoden, som är ett nytt koncept och går ut på flexibel samordning från gräsrotsnivån kombinerad med ständig riktmärkning av de olika berörda nationella strategierna. Denna metod leder till att det blir mycket viktigt att granska hur forsknings-, teknik- och innovationspolitiken samverkar med övrig politik och i synnerhet med sådan som är inriktad på integrerad utveckling (även på regional nivå). Detta beror på att unionens förmåga att göra framsteg inom forskning och innovation definitivt kommer att påverka dess konkurrenskraft på världsmarknaderna, garantera skapandet av arbetstillfällen och upprätthålla välbefinnande och tillväxt. På senare tid har Europas regioner på många sätt visat sig vara viktiga aktörer i detta sammanhang. Samtidigt är det allmänt erkänt att regionernas förmåga att konkurrera på det ekonomiska planet och att anpassa sig ekonomiskt till den tekniska utvecklingen har att göra med deras innovationspotential. Denna varierar kraftigt mellan regionerna, både kvantitativt och kvalitativt. Mindre utvecklade regioner ligger fortfarande mycket efter i detta sammanhang.

I det europeiska området för forskningsverksamhet skall insatserna göras effektivt på olika administrativa och organisatoriska nivåer, dvs. på europeisk, nationell, regional eller lokal nivå. På så sätt blir åtgärderna inte bara samstämmiga utan också bättre anpassade till de olika regionernas möjligheter. Genom att se över de olika aktörernas roller (t.ex. aktörerna inom den offentliga och privata sektorn), skapa synergier och dra nytta av hur de olika europeiska, nationella och regionala instrumenten kompletterar varandra kan man uppnå ett förbättrat samarbete mellan alla berörda parter.

Detta meddelande berör den regionala dimensionen av det europeiska området för forskningsverksamhet. Det är främst inriktat på den drivande roll som regionerna kan spela

⁸ Regionkommittén, CdR 63/2001 (rapportör: Torchio).

⁹ KOM(2001) 567 slutlig

¹⁰ Regionkommittén, CdR 468/2000.

när det gäller ekonomisk tillväxt grundad på forskning, teknik och innovation¹¹. I synnerhet tar meddelandet upp hur regionernas roll kan påverka forskningsstrategin, dvs. hur man kan skapa en verklig europeiska forskningspolitik som är till nytta för befolkningen, ger resultat, främjar utvecklingen och skapar välfärd och sysselsättning. Därvid går man också in på hur detta passar ihop med de allmänna metoder som fastställdes i Lissabon, t.ex. införandet av öppen samordning av nationella insatser kombinerad med riktmärkning i syfte att skapa det europeiska kunskapssamhället. Vidare behandlas frågan om hur man bäst kan utnyttja gemenskapens nuvarande och framtida forsknings- och innovationsinstrument och, sist men inte minst, hur man kan uppnå effektivt samspel mellan unionens forsknings-, innovations- och strukturpolitik.

2. DET REGIONALA FORSKNINGS- OCH INNOVATIONSLANDSKAPET

2.1. Forskning och innovation i regionerna

I dag utvecklar många av Europas regioner sina egna strategier för forskning, teknisk utveckling och innovation. Dessa strategier är i stor utsträckning autonoma, utan att för den skull vara oförenliga med de nationella strategierna. I allmänhet omfattar de lokal ledning, lokala ekonomiska och materiella resurser och lokala prioriteringar som syftar till utnyttjandet av komparativa fördelar på regional nivå. Vissa särskilt framgångsrika initiativ omfattar experiment som gränsöverskridande samarbete inom FoTUI¹².

Regional forsknings- och innovationsverksamhet har betydande inverkan på hur den europeiska forskningskapaciteten som helhet är strukturerad, t.ex. genom organisation och utveckling av forskningsinfrastruktur, specialutrustning och särskilda anläggningar, kopplingar med områden för industriutveckling, utveckling av och stöd till spetsforskningscentra, inrättandet av vetenskaps- och teknikparker samt forskares rörlighet osv.

Tidigare utvecklade regionerna sådan politik främst av två skäl: För att skapa en lokal strategi för forskning och innovation som mobiliserar alla tillgängliga resurser och aktörer, och för att kunna medverka i regionövergripande samarbeten och skapa olika typer av nätverk.

Båda typer av insatser har fått stöd från gemenskapens FoTU-ramprogram (inom ramen för innovationsprogrammet) eller strukturfonderna inom ramen för deras programplaneringsdokument.

Denna politik tyder på att det håller på att bildas en ny, regioninriktad utvecklingsmodell för de europeiska forsknings- och innovationssystemen. En sådan modell förutsätter att den ekonomiska utvecklingen drivs på genom att man systematiskt mobiliserar alla tillgängliga resurser i regionerna för konkreta ändamål som att främja tillväxten, konkurrenskraften och sysselsättningen och stödja forskning, teknik och innovation på lokal eller regional nivå.

Eftersom den ekonomiska utvecklingen i Europas regioner är mycket varierande, inte minst vad gäller regionernas förmåga att skapa, absorbera och integrera teknisk innovation och att

¹¹ Den europeiska forskningspolitikens regionala dimension har tidigare tagits upp i kommissionens meddelande "Främja sammanhållning och konkurrenskraft genom forskning, teknisk utveckling och innovation" (KOM(1998)275).

¹² FoTUI: Forskning, teknisk utveckling och innovation.

omsätta den i ekonomisk tillväxt¹³, vore det ett misstag att satsa på en enda utvecklingsmodell. Däremot verkar det förnuftigt att hålla fast vid ett antal allmänna utvecklingsprinciper, t.ex. beträffande forsknings- och innovationspolitiken.

Regionernas förmåga att själva organisera sig blir exempelvis en viktig tillväxtfaktor, och teknisk kapacitet och tekniska mål, förmåga att utveckla samarbeten utåt och en allmän öppenhet gentemot den yttre världen är viktiga förutsättningar. Framgångsrika regioner i Europa, t.ex. det nätverk som omfattar de fyra s.k. "motorregionerna"¹⁴, kan fungera som exempel på utvecklingsmodeller, men dessa är inte alltid lätta att imitera. Men liknande, mer eller mindre jämförbara exempel finns också i andra regioner¹⁵.

2.2. Regionernas roll i det europeiska området för forskningsverksamhet

Regionerna framstår som dynamiska parter i utvecklingen och uppbyggnaden av det europeiska området för forskningsverksamhet. Regionerna kan också ta initiativet till riktade insatser för att främja unionens övergång till en kunskapsbaserad ekonomi. I det sammanhanget kan ett geografiskt koncept vara en effektiv lösning, där forskningspolitiken anpassas till en regions särskilda geografiska villkor.

En geografiskt anpassad forskningspolitik fyller två funktioner: dels bidrar den till att göra nationella forsknings- och innovationsstrategier mer regioninriktade och anpassade till regionernas socioekonomiska behov, och dels kan den styra de nationella strategierna så att forsknings- och innovationskapaciteten i regionerna ökar och dessa själva kan driva på den ekonomiska och tekniska utvecklingen. Detta kan uppnås genom följande åtgärder:

- Inrättande av forsknings- och innovationsstrategier för utveckling av materiella och mänskliga resurser, t.ex. forskningsinfrastruktur och utrustning, lokala universitet och utbildningsinstitutioner, stödstrukturer som främjar inrättandet och utvecklingen av nya företag, effektiva gränssnitt inom innovationssystemet som exempelvis kopplar samman forskare, innovatorer och investerare, forsknings- och teknikparker, forsknings program, initiativ för att mobilisera forskare på det lokala planet eller för att främja personalutbyten.
- Främjande av samarbete mellan den offentliga och den privata sektorn i syfte att bidra till den europeiska kunskapsbaserade ekonomin och bidra till skapandet av ny kunskap och spridning av denna.
- Främjande av en lämplig miljö för forskning och innovation genom införande av de rättsliga, finansiella och skattemässiga förhållanden som krävs för detta.

¹³ I den andra europeiska rapporten om vetenskaps- och teknikindikatorer (REIST-2, 1997) klassificerades de europeiska regionerna efter deras ekonomiska och tekniska utveckling och tillväxt. Fyra huvudkategorier kunde fastställas: Först de mest framgångsrika, i centrum av Europa, vars välfärd nära hänger samman med deras ledande position på det tekniska området. Regionerna i den andra kategorin utgör Europas ekonomiska kärna. Den tredje kategorin omfattar regioner med stor potential för att ta åt sig och integrera teknik (i rapporten hävdades det att innovativa små och medelstora företag i sådana regioner skulle kunna driva på utvecklingen). Den sista kategorin omfattar regioner (främst jordbruksområden) där potentiella tekniska och ekonomiska tillväxtmöjligheter i stort sett saknas.

¹⁴ (Baden-Württemberg (D), Rhône-Alpes (F), Lombardiet (I) and Katalonien (E)).

¹⁵ Brysselregionen deltar exempelvis redan i ett samarbete inom ramen för det s.k. "Euroregion", med Flandern (B), Kent (UK), Vallonien (B) och Nord / Pas-de-Calais (F).

- Uppmuntran av erfarenhetsutbyte med andra framgångsrika regioner inom specifika områden.
- Aktiva bidrag till en integrerad strategi för hållbar utveckling.

Samordningen av regionernas insatser inom det europeiska området för forskningsverksamhet bör ha två klara mål, som båda tillför mervärde till gemenskapens forsknings- och innovationspolitik: För det första bör samordningen syfta till att göra det lättare att utnyttja forskningsresultaten i ett lokalt socioekonomiskt sammanhang (inte minst för små och medelstora företag) och att snabbare omsätta dem i ekonomisk tillväxt. För det andra bör den syfta till att öka de offentliga och privata investeringarna i forskning och innovation i regionerna i syfte att främja ekonomisk och social utveckling.

2.3. Regionerna som drivkrafter i den ekonomiska utvecklingen

Hittills har stöd till regional utveckling främst utgjorts av kapital och stöd till fysisk infrastruktur. Aktuella ekonomiska undersökningar tyder emellertid på att ett av de effektivaste medlen för att uppnå ekonomisk tillväxt kan vara att främja "kunskap" och förbättra teknikspridningen på regional nivå.

Regionala innovationssystem kan uppstå när en rad olika faktorer närmar sig varandra, vilket främst gällt i geografisk mening, men nu, tack vare framsteg inom informations- och kommunikationstekniken, börjar ändras¹⁶. Men geografisk närhet är fortfarande en av de viktigaste positiva faktorerna för intellektuella, kommersiella och ekonomiska utbyten, och spelar en stor roll i innovationsprocessen. På så sätt är regionerna mycket viktiga, eftersom de utgör den geografiska grunden för sådana sammanslutningar av forsknings- och innovationsaktörer som går under benämningen "cluster", och som ofta är de viktigaste drivkrafterna bakom regional utveckling.

Cluster består av grupper av innovativa företag, akademiska och vetenskapliga institutioner, lokala utvecklingskontor samt andra stödorganisationer. Som struktur betraktat utgörs de av en växande kunskapsbas som både erbjuder den infrastruktur som krävs, och uppvisar en kulturell dimension. Sammanslutning i cluster är ett sätt att skapa breda nätverk där de olika delarna har mycket nära kopplingar och är starkt beroende av varandra. Formerna för samspelet varierar och kan utgöras av kunskapsöverföring, ekonomiska transaktioner eller helt enkelt av förbättrade personliga kontakter. I sådana fall är det kunskapsöverföring som blir den viktigaste följden av ett sådant cluster. Forskning och teknisk utveckling ligger till grund för all sådan kunskapsöverföring och utgör en av de viktigaste förutsättningarna för framgångsrika regionala cluster.

Effektiva sammanslutningar i cluster förutsätter också kopplingar mellan flera sektorer och organisationer med olika profiler. De mest framgångsrika formerna av cluster utgörs av sammanlänknings mellan näringsliv, offentlig förvaltning och icke-statliga organisationer, samt en rad kunskapsspecifika aktörer (universitet, forskningscentra, forsknings- och teknikparker, teknopolier samt innovationsfrämjande organ som tillhandahåller tjänster och kunskap och som bidrar till spridning av resultat).

Samspelet med vetenskaplig verksamhet och öppenhet i form av exponering för marknader som förändras snabbt är särskilt viktigt för all spridning och kommersialisering av resultat.

¹⁶ Ett exempel är bilkonstruktion och -tillverkning, ett annat är utveckling av prototyper för och tillverkning av elektronik i det högre prisintervallet eller globala tjänster som bank- och finanstjänster.

Här spelar kopplingen mellan universitet och näringsliv en avgörande roll. Samarbete mellan avknopningsföretag och deras "moderorganisationer" är ofta en modell för effektivt regionalt samarbete. Samverkan mellan universitet och näringsliv kan bidra till att stärka svaga regioner om den mer traditionella industrin kan vända sig till universitet för att få hjälp med forskning¹⁷.

2.4. System och stödstrukturer

Om regionernas medverkan i unionens verksamhet inom forskning, teknik och innovation stärks genom verkningsfulla regionala strategier och samarbete mellan dynamiska operatörer kommer det naturligtvis att göra det lättare att uppnå de mål som fastställdes i Lissabon.

Europas nya ekonomi har en viktig lokal och regional dimension, och därför är det av avgörande betydelse att se till att lokala initiativ är i linje med de allmänna insatserna. Lokala åtgärder bör utgå från en gemensam diagnos av området och fastställandet av gemensamma strategiska mål. Alla lokala aktörer bör integreras i den regionala strategin, inte minst de regionala myndigheterna, den privata sektorn, universitet och FoTU-institutioner, arbetsmarknadens parter och det civila samhället.

Här kan både den offentliga och den privata sektorn bidra konstruktivt. Vad gäller den offentliga sektorn har regionala myndigheter, vetenskapliga institutioner och FoTU-centra ofta visat sig ytterst värdefulla. Universitet och deras nätverk utgör knutpunkter för regionala forsknings- och innovationssamarbeten av olika art, som till exempel kontakter med de lokala små och medelstora företagen (Ålborgs universitet, Danmark / University of Strathclyde, Storbritannien) eller bredare insatser på regional nivå (Université de Technologie de Compiègne, Frankrike)¹⁸. Företag kan också bidra med erfarenheter till sådant samarbete, både i den dagliga verksamheten och via gemensamma FoTU-centra, inte minst inom teknikutveckling och förvaltning av immateriell äganderätt. Nystartade företag och avknopningsföretag, som överbryggar klyftan mellan den offentliga och den privata sektorn, är särskilt intressanta aktörer i det regionala sammanhanget.

Sådana samarbeten främjar regionens vetenskapliga och tekniska kompetens, särskilt inom områden där regionen har en relativt god position. Dessutom kan lokala forsknings- och innovationsmekanismer förstärkas, utbytet mellan de lokala laboratorierna inom universitet och näringsliv intensifieras och utbytet av bästa praxis främjas.

Temainriktade forsknings- och teknikparker är sedan länge etablerade i Europa. Genom att sammanföra ett stort antal primära aktörer (universitet, FoTU-organisationer, multinationella företag, dynamiska små och medelstora företag och offentliga forskningslaboratorier) kan man skapa och dra stor fördel av en sådan cluster-liknande struktur. Samma sak gäller för

¹⁷ I Österrike har exempelvis den forskningsexpertis på gruv- och metallområdet som finns i Montanuniversität i Leoben lett till ett stort antal gemensamma forskningsprojekt inom detta ämnesområde i regionen Steiermark.

¹⁸ Ett exempel på nya positiva samspel mellan universitet och deras omgivning är European Consortium of Innovative Universities (ECIU). Detta konsortium, som grundades 1996 av universitetet i Twente (Nederländerna) omfattar nu 10 av Europas mest innovativa och företagsamma universitet. Dess mål är att utveckla dynamiskt samarbete med omgivningen inom områden som utbildning, forskning, utnyttjande av IT, vuxenbildning, regional utveckling och olika tjänstefunktioner. Konsortiet utgör en modell för nästa generation av universitetsnät. Källa: F.Schutte och P.C. van der Sijde (utg.). "The University and its region. Examples of regional development from the European Consortium of Innovative Universities". Twente University Press (2000).

företagskuvöser¹⁹, där nya specialiserade teknikbaserade företag kan växa till sig utan att vara fullt utsatta för marknadskrafterna under en viss tidsperiod.

Teknopol, som är forskningsparkernas motsvarighet i städerna, är ett annat exempel på stöd till vetenskaplig och teknisk tillväxt i regionerna. Om detta koncept tillämpas på ett framgångsrikt sätt²⁰ kan det driva på utvecklingen av regionala cluster.

Jämfört med andra forskningsområden förekommer det ännu ytterst lite samarbete och utbyte av resultat mellan forskningscentra inom det socioekonomiska området i Europa. Det potentiella mervärdet av gemenskapsstöd till forskningsinsatser inom detta område är mycket högt, och forskningsverksamhet inom området skulle kunna bidra avsevärt till utvecklingen av nya strategier för regional forskning och innovation.

De lokala och regionala myndigheterna skulle kunna fungera som vägberedare och katalysatorer i detta sammanhang. I partnerskap med nationella myndigheter kan de hjälpa till med att sammanföra lämpliga deltagare. Dessutom kan transnationella organisationer som kopplar ihop flera regioner spela en viktig roll som förmedlare på det internationella planet.

2.5. Styrelseformer för forskningen i regionerna

Ett av kommissionens strategiska mål är att reformera styrelseformerna. Debatten om detta har på senare tid intensifierats till följd av att kommissionen offentliggjorde sin vitbok om styrelseformer i Europa.²¹ Vitboken tar också särskilt upp frågan om hur man kan främja unionens dialog med regionala och lokala parter så att de politiska åtgärder som berör dessa kan förbättras, och hur man kan öka kontakten med icke-statliga organisationer.

Det finns tre aspekter på styrelseformer för forskningen i regionerna: utveckling, formulering och genomförande av strategierna. Politikutvecklingen är viktig eftersom den kan få mycket stor verkan och samtidigt vara relativt informell och öppen. Det finns redan många mekanismer för samråd, både formella och informella, som bland annat ger regionala aktörer möjlighet att bidra till utformningen av forsknings- och innovationspolitiken. I vitboken

¹⁹ Ett typiskt exempel är företagskuvösen i Martinsried, det egentliga centret för bioteknikregionen München, där 47 bioteknikföretag var etablerade i slutet av 1999. Sedan den tyska regeringen inledde Bioregio-initiativet år 1996, utgående från en tävling mellan regionerna, har en dynamisk innovationsprocess ägt rum, och det har uppstått många nya företag och arbetstillfällen. Bara inom bioteknikregionen München hade antalet anställda ökat från 300 till 1500 i december 1999 (antalet nygrundade företag skiftar mellan 35 år 1996 och 93 år 1999).

²⁰ Sophia Antipolis (F) är ett av flaggskeppen bland Europas (och även hela världens) teknopol, och står ensamt för ungefär 21 000 högkvalificerade arbetsplatser. (Europaparlamentets enhet för bedömning av vetenskapliga och tekniska alternativ: Rapport sur les programmes multilatéraux de soutien à la recherche et à l'innovation: perspectives pour les petites et moyennes entreprises françaises" par M. Pierre Laffitte, sénateur. Tome II : Actes du colloque du 27 janvier 2000 "L'avenir de la recherche industrielle européenne: les perspectives des partenariats publics-privés").

²¹ KOM(2001) 428 25.7.2001: *Styrelseformerna i EU - vitbok: kommissionens meddelande*. I vitboken föreslås öppnare beslutsprocesser för att göra allmänheten och olika organisationer mer delaktiga i utformningen och genomförandet av EU:s politik. Vitboken förespråkar insyn, redovisningsplikt och ansvar för alla inblandade. Där föreslås också ett antal konkreta åtgärder. Vissa av dessa syftar till att hjälpa kommissionen att inrikta sin verksamhet på entydiga prioriteringar inom de uppgifter som kommissionen har enligt fördraget (initiativrätt, genomförande av politiken, väktare av fördragen samt internationell representation). Dessa kommer genast att omsättas i praktiken. Genom vitboken inleds också ett samrådsförfarande som kommer att pågå till slutet av mars 2002, om behovet av åtgärder från de övriga institutionerna och från medlemsstaterna. Till slutet av 2002 kommer kommissionen att rapportera om de framsteg som gjorts och dra slutsatser av samrådet. Därigenom räknar man med att få en grund för vidareutveckling av styrelseform-frågan i samråd med de övriga institutionerna.

betonades dock behovet av att se över de nuvarande samrådsstrukturerna och göra dem mer smidiga så att de åsikter och synpunkter som framförs lättare kan leda till konkreta resultat.

Gemenskapens beslutsförfarande följer den process som föreskrivs i fördraget och är i regel öppen för omfattande debatter mellan Europaparlamentet, Ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén. Därigenom garanteras fruktbara meningsutbyten mellan ett stort antal företrädare för intressegrupper i medlemsstaterna och regionerna, vilket medför sammanslutning i nätverk och ger mervärde åt de regionala aspekterna.

Genomförandet av gemenskapens forskningsverksamhet är redan decentraliserad och sköts inom ramen för enskilda projekt (forskningsoperatörerna har direkt kontakt med Europeiska kommissionen). Kommissionen anser att det är viktigt att bevara gemenskapsforskningens särdrag både på grund av deras europeiska mervärde och deras komplettering av nationell (och regional) verksamhet.

De snabba förändringar som unionen genomgår innebär att de europeiska institutionerna, medlemsstaterna och regionerna kommer att behöva lära av varandra hur man bäst tar itu med frågor som inläring, samordning och övervakning på detta nya ansvarsområde, på samma sätt som inom andra politikområden.

3. ATT FRÄMJA SAMVERKAN MELLAN FORSKNINGS-, INNOVATIONS- OCH SAMMANHÅLLNINGSPOLITIKEN

3.1. Kunskapsklyftan mellan regionerna

Den andra rapporten om ekonomisk och social sammanhållning som antogs av kommissionen i januari 2001 visar att betydande skillnader kvarstår på nationell och regional nivå när det gäller teknisk utveckling och innovation, men också i fråga om mänskliga resurser. Det första utkastet till en europeisk resultattavla för innovation, som ingick som bilaga till kommissionens meddelande om en kunskapsstyrd ekonomi i september 2000, bekräftar den allmänna bilden av att det råder stora skillnader mellan medlemsstaternas innovationsprestanda. Dessa allmänna skillnader kan bromsa unionens övergång till en kunskapsbaserad ekonomi. Det krävs allvarliga ansträngningar för att främja spridningen av kunskap, förbättra de mänskliga resurserna och bidra till förändringar i organisationsmönster som kan driva på vetenskap, teknik och innovation.

Sådana ansträngningar skall syfta till att ge mindre gynnade regioner den kapacitet de behöver för att framgångsrikt delta i forskningssamarbete inom hela Europa, uppnå bättre överföring av resultat inom den egna ekonomin, minska den nuvarande ekonomiska och tekniska klyftan mellan dem själva och de mest utvecklade regionerna och på så sätt bli mer välintegrerade i det allt mer utvecklade europeiska området för forskningsverksamhet.

Uppgifter och analyser tyder på att teknikklyftan mellan de mindre gynnade regionerna och regioner i medlemsstater med de högsta utgifterna för forskning och innovation (Tyskland, Frankrike, Sverige och Finland) snarare ökar än minskar (med undantag för Irland). Denna teknikklyfta kan ses på regional nivå.

Det finns fortfarande skillnader i ekonomisk prestanda, men också i fråga om tillgänglig innovationskapacitet, mellan olika delar av Europa, och särskilt mellan centrala delar och randområden. Dessa skillnader speglas också av den nyaste statistiken om forskning, teknik

och innovation som utarbetats av kommissionen²². Dessa indikatorer ger värdefulla upplysningar om grundläggande fakta som kan analyseras och tolkas vidare. Det är till exempel intressant att även om det finns stora skillnader mellan EU-länderna²³ så ligger några av de norra länderna till och med bättre till än USA på somliga områden.²⁴

En av de mest fräppanta skillnaderna mellan Mål 1-regionerna²⁵ och de övriga regionerna i EU:s medlemsstater är företagens utgifter för FoTU och innovation. Detta kan delvis förklaras av att företagen i dessa regioner drar sig för investeringar på medellång och lång sikt i områden som inte utlovar säker vinst, men det tyder dessutom på att det finns betydande flaskhalsar när det gäller utvecklingen av verkliga, aktiva aktörer i den kunskapsbaserade ekonomin. Detta speglar även dessa regioners näringslivsstruktur, som präglas av en stor andel små och medelstora företag. På så sätt är deras förmåga att ta upp ny teknik hämmad av att en stor del av företagen i området inte deltar i det nya kunskapsflödet mellan de stora FoTU-aktörerna. Detta har också att göra med vilken förmåga de mänskliga resurser som finns i regionen har att absorbera ny teknik, och med utvecklingen av lämpliga kapitalmarknader för innovation (särskilt riskkapital).

Även framöver kommer det höra till gemenskapspolitikens främsta mål att göra det lättare för Mål 1-regionerna att aktivt delta i forskningssamarbete på nationell eller europeisk nivå, utveckla sina mänskliga resurser på det vetenskapliga och tekniska området samt dra större nytta av de möjligheter som tillgången till riskkapital erbjuder och på så sätt snabbare bli del av den europeiska forskargemenskapen. Kommissionen kommer att fortsätta sina ansträngningar för att hjälpa regionerna att utnyttja de möjligheter som gemenskapens FoTU-ramprogram erbjuder på bästa sätt och på så sätt öka deras förmåga att ta upp teknik och agera kreativt. I detta sammanhang, och i enlighet med principen om den regionala dimensionen av det europeiska området för forskningsverksamhet, skall kommissionen organisera en särskild konferens för Mål 1-områden i början av år 2002.

²² "Towards a European Research Area, Science, Technology, Innovation, Key Figures 2000", EUR 19396, ISBN 92-828-9755-9, EUROSTAT, DG Forskning och Key Figures 2001 Special edition "Indicators for benchmarking of national research policies", (2001). Se även "Statistics on Science and Technology in Europe", Data 1985-1999. Eurostat. ISBN 92-894-0176-1" (2000).

²³ Dessa skillnader i fråga om innovation speglar klyftan mellan länderna när det gäller ekonomisk prestanda. De södra gränsområdenas (Grekland, södra Italien, södra och västra Spanien och Portugal) BNP per capita är exempelvis i snitt endast två tredjedelar av EU-snittet, och i större delen av det forna Östtyskland ligger BNP per capita kring 60 % av EU-snittet. I alla EU:s yttersta randområden, utom på Kanarieöarna, ligger BNP per capita på runt hälften eller mindre av EU-snittet. Det finns också grupper av fattigare regioner i de norra randområdena, främst i norra och östra Finland och norra och västra Förenade kungariket. I de mer centrala delarna ligger BNP per capita i gengäld klart över genomsnittet. Dessa områden omfattar norra Italien, södra Tyskland och Österrike samt Beneluxländerna och norra Tyskland.

²⁴ Skillnaderna är ännu större än vad de är i fråga om BNP när det gäller forskning, teknik och innovation, vare sig man mäter i utgifter, personal eller patentansökningar. FoTU-utgifterna och sysselsättningen inom forskning och teknik är starkt koncentrerade i ett bälte från södra och sydvästra Tyskland över Flandern i Belgien, Nederländerna, sydöstra England och Ile-de-France. Sydöstra Frankrike och nordvästra Italien uppvisar något mindre, men ändå betydande utgiftsnivåer. Även patentansökningarna är koncentrerade i ett relativt litet antal regioner, med specialisering i olika teknikområden. (Man måste dock vara försiktig vid jämförelse av patentansökningar, eftersom patent normalt sett registreras av företagens huvudkvarter, som inte behöver ligga i den region där den egentliga forskningen ägde rum. EUROSTAT försöker ta hänsyn till detta i sina siffror).

²⁵ Mål 1-områden är sådana som ligger efter i utvecklingen. För att stöda dessa tillhandahåller man den grundläggande infrastruktur de fortfarande saknar, eller främjar investeringar i näringslivet och de mänskliga resurserna i området. Cirka femtio regioner omfattas, med 22 % av unionens sammanlagda befolkning. Dessa regioner erhåller 70 % av de EU-anslag som ställs till förfogande inom strukturfonderna.

3.2. Strukturfonderna och FoTU

Inom ramen för en integrerad strategi för regional utveckling är det viktigt att forskning och innovation på regional nivå samordnas med annan politik och andra initiativ, bland annat strukturfonderna.

Ursprungligen var strukturfondsverksamheten i de mindre gynnade regionerna inriktad på fysisk infrastruktur. Detta berodde på att det fanns ett stort behov av att bygga upp laboratorier och utrustning. I dag är det fortfarande viktigt med grundläggande infrastruktur för att möjliggöra övergången till ett kunskapsbaserat samhälle och en kunskapsekonomi (man behöver bara tänka på tillgången till moderna telekommunikations- och datanät), men det är samtidigt allmänt erkänt att det blir allt viktigare med immateriella investeringar i utbildning, forskning och innovation.

Under det senaste årtiondet har ungefär 12 miljarder euro anslagits för dessa regioner i form av FoTU-relaterade investeringar. Detta ligger i samma storleksordning som de sammanlagda anslagen för gemenskapens FoTU-ramprogram, men det är viktigt att se skillnaderna i dessa programs inriktning. Inte minst Europeiska socialfonden (ESF), men också Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF), finansierar verksamhet som är av betydelse för det kunskapsbaserade samhället. Allmänt uttryckt ger strukturfonderna stöd till utveckling av forskningskapacitet i regionerna, med tyngdpunkten på forskningsmiljöns materiella sidor, medan gemenskapens FoTU-ramprogram ger stöd till gränsöverskridande forskningsprojekt som grundar sig på vetenskaplig och teknisk kvalitet och som har särskilda socioekonomiska effekter. Men prioriteringarna ändras.

För perioden 2000-2006 prioriteras främjandet av forskning, innovation och informationssamhället uttryckligen i strukturfondernas verksamhet. I riktlinjerna för strukturfonderna, som grundas på allmänna principer om identifiering av integrerade strategier för utveckling och om upprättande av decentraliserade och omfattande partnerskap, uppmuntras regionerna att satsa på strategier för innovationsfrämjande, bygga ut samarbete mellan universitet och näringsliv och utveckla särskilda kompetenser inom FoTU och innovation för regionens mänskliga resurser.

Skapandet av fungerande samarbeten och utvecklingen av mänskliga resurser inom FoTU är av största vikt för ett effektivt genomförande av forskningssamarbetsprojekten inom de nationella och europeiska forskningsprogrammen. Uppgifter tyder på att de mindre gynnade regionerna i allmänhet var framgångsrika i fråga om deltagande i gemenskapens fjärde FoTU-ramprogram (1994-1998), med många framgångsrika deltagare från grekiska, irländska och portugisiska regioner. Mål 1-områdenas deltagande har ökat sedan andra hälften av 1990-talet. En mer systematisk granskning visar att det på en allmän regional referensnivå finns tydliga samband mellan deltagande och FoTU-kapacitetsindikatorer som FoTU-utgifter och mänskliga resurser.

I samband med de ökade insatserna för att upprätta ett verkligt samfund för forskning och teknik i Europa bidrog unionen också på ett avgörande sätt till nationella och regionala forskningsinitiativ i mindre gynnade regioner och i kandidatländerna. Det saknas detaljerad statistik om de anslagna medlen, men det ökande antalet projekt med deltagare från Mål 1-områden och det allt större antalet forskare från sådana regioner i rörlighetsprogrammen visar att ett avsevärt steg har tagits på vägen mot en minskning av de regionala skillnaderna.

I samband med programmeringen av strukturfondsverksamheten för perioden 2000-2006 visade det sig vilken vikt FoTU och innovation samt informationssamhället har i

utvecklingsplanerna för Mål 1-områdena. Med tanke på den strukturerande roll som FoTU och innovation samt informationssamhällets teknik spelar för konkurrenskraften och därmed på lång sikt även för ekonomisk tillväxt har man utvecklat integrerade innovationsstrategier och strategier för samverkan mellan universitet, forskningscentra och företagssektorn, samt för stöd till internationell integration. Forskningstjänster och tillämpningar för små och medelstora företag inom ramen för informationssamhällets teknik utgör en viktig del av denna verksamhet. Det är uppenbart att många regionala strategier redan tar hänsyn till planerna för skapandet av ERA, och syftar till att utnyttja de nya möjligheterna i detta sammanhang. På så sätt spelar de en aktiv roll i sammanhanget.

3.3. Innovationsåtgärder

Sedan 1994 har både de regionala innovationsstrategierna (RIS) inom ramen för Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) och de regionala strategierna för innovation och tekniköverföring (RITTS) inom ramen för tredje åtgärdsområdet i fjärde och femte ramprogrammet fungerat som strategiska verktyg för utveckling av regionernas innovationskapacitet.

Detta koncept, som ursprungligen infördes som regional teknikplan för åtta europeiska regioner, tillämpas numera allmänt. Hittills har över hundra regioner i Europa deltagit i RIS/RITTS-program. Under 1998 utvecklade kommissionen detta koncept ytterligare inom ramen för initiativet "RIS+" som syftar till att garantera att åtgärder som inletts inom ramen för RITTS/RIS-projekten fortsätter utöver de strategiska ramarna för verksamhet till konkret genomförande av nya åtgärder och projekt.

Målet har varit att främja regionernas innovationsverksamhet och -kapacitet genom att bygga upp konsensus mellan de viktigaste aktörerna²⁶. Strategiutveckling och utbyte av bästa praxis är viktiga aspekter även i framtiden.

Ytterligare utveckling omfattar transregionala innovationsprojekt och transnationella innovationsstrategiprojekt inom ramen för gemenskapens femte FoTU-ramprogram. Dessa syftar till att främja spridningen av erfarenheter som gjorts i RIS/RITTS-regioner till partners i kandidatländerna. Kommissionen bidrar dessutom till finansieringen av nätverket *Nyskapande regioner i Europa*²⁷.

Undersökningar²⁸ har visat att RIS/RITTS har varit ett viktigt verktyg för förbättring av regionernas innovationskapacitet och har bidragit till utveckling av nya regionala partnerskap och gemensamma arbetsmetoder samt till nya innovationsprojekt i företagen²⁹. Det samarbete

²⁶ Ett intressant aktuellt exempel (utgående från regionala tekniska kontroller) är PROMÉTHÉE-projektet, vars första fas just avslutats för regionen Vallonien i Belgien.

²⁷ Ytterligare uppgifter om RIS/RITTS och om nätverket Nyskapande regioner i Europa finns på <http://www.innovating-regions.org>.

²⁸ Europeiska kommissionen 1997, "External evaluation of the Regional Technology Plans", Technopolis i samarbete med Universitetet i Aten (Grekland); Europeiska kommissionen 1999, "On-going evaluation of the Regional Innovation Strategies Under Article 10 of the ERDF", ECOTEC research and Consulting Ltd; Europeiska kommissionen 2000, "Assessment of the Regional Innovation and Technology Transfer Strategies and Infrastructures (RITTS) Scheme", CURDS, MERIT, PAR & OIR; Europeiska kommissionen 1999, "The Evaluation of the Inter-regional Information Society Initiative (IRISI)", Technopolis Ltd.

²⁹ Se exempelvis RIS Yorkshire&Humber (UK): inom ramen för det projektet utvecklades femton företagsledda nät med inriktning på försörjningskedjans kopplingar. I varje nät har granskningar genomförts vad gäller företagens egenskaper och behov, och av befintliga stödmekansimer. Ett resultat av dessa granskningar i flera nätverk har varit att sektorspecifika kunskapscentra har inrättats, antingen

och de strategier som utvecklats inom ramen för RIS-projekt har haft stor strategisk inverkan, inte minst genom att de tagits med i mer omfattande regionala ekonomiska strategier (som i sin tur har utgjort grunden för formuleringen av många programförslag för strukturfonderna för perioden 2000-2006).

Ett liknande, mindre omfattande initiativ utgörs av regionala initiativ inom ramen för informationssamhället (*RISI*)³⁰ som samfinansieras i enlighet med artikel 10 i Europeiska regionala utvecklingsfonden och artikel 6 i Europeiska socialfonden. Idén har främst varit att hjälpa mindre gynnade regioner med att integrera informationssamhällekonceptet i sina strategier för regional utveckling och sysselsättning. RISI syftar främst till att utveckla konsensus och samarbete mellan viktiga regionala parter kring en regional strategi för informationssamhället, och att främja de viktigaste parternas delaktighet och samarbete vid utvecklingen av regionala handlingsplaner.

Gränsöverskridande samarbete mellan regioner har i många år varit ett viktigt tema i EU:s strukturpolitik, och har främst tagit sig uttryck i INTERREG-delen³¹ av gemenskapsinitiativen. Dessa program kommer att fortsätta under den närmaste framtiden. INTERREG III (2000-2006) har tre avsnitt, varav två³² berör FoTU- och innovationsrelaterade verksamheter.

När det gäller innovation rörande utveckling av mänskliga resurser har regionerna inom ramen för artikel 6 i Europeiska socialfonden fått stöd för att öka sin kapacitet för främjande av företagsinnovation, konkurrenskraft och företaganda. Dessutom har regionernas innovationskapacitet ökats genom insatser inom andra pilotprogram som inrättats av gemenskapen och är inriktade på sysselsättning, mänskliga resurser och lokal utveckling.

I syfte att öka de regionala utvecklingsinitiativens effekt och kvalitet har kommissionen beslutat att ge stöd till nya idéer som kan leda till att regionerna utvecklar verkligt innovativa strategier. Därför infördes de s.k. innovativa åtgärderna som går ut på att främja ny metodik för regionpolitiken, utgående från modeller och scheman av den kunskapsbaserade ekonomin.

I januari 2001³³ antog kommissionen riktlinjerna för de nya innovativa åtgärderna (2000-2006) inom ramen för Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF), och en ansökningsomgång har redan genomförts, med sista ansökningsdag i maj 2001. Denna verksamhet syftar till att införa innovationsrika metoder för att förbättra de strukturstöd som samfinansieras av ERUF i Mål 1- och 2-områden. Deras sammanlagda budget uppgår till ungefär 400 miljoner euro, av vilka 94 % är avsatta för finansiering av *regionala program för*

rent fysiskt eller i virtuell form. Ett annat resultat är portalen *finance2Business.com* som främst syftar till att minska transaktionskostnaderna i samband med finansiering av företag.

³⁰ RISI består av två avsnitt: RISI 1 är avsett för utveckling av regionalt samarbete vid formulering av regionala strategier och handlingsplaner för informationssamhället, och RISI 2 för utveckling och genomförande av regionövergripande pilottillämpningar för att demonstrera bästa praxis i fråga om informationssamhället i regionerna. Hittills har 22 regioner deltagit i RISI 1, och 9 i RISI 2.

³¹ Ett antal åtgärder som berör forskning och innovation genomfördes inom ramen för INTERREG II (1994-1998). Dessa omfattade flera forskningsprioriteringar (t.ex. jordbruk, medicinsk teknik och ny framställningsteknik) och genomfördes av forskningscentra och näringslivet.

³² Avsnitt A (gränsöverskridande samarbete) berör verksamhet som bland annat syftar till att främja utbyte av mänskliga resurser och gemensamt utnyttjande av anläggningar inom olika områden för att öka produktiviteten och bidra till hållbar utveckling. Forskning, teknisk utveckling och utbildning hör till de områden som omfattas av riktlinjerna. Avsnitt C (interregionalt samarbete) omfattar också samarbetsåtgärder inom forskning, teknisk utveckling och små och medelstora företag.

³³ KOM(2001) 60, 31.1.2001, "Regionerna i den nya ekonomin" - Riktlinjer för de innovativa åtgärderna inom ERUF för perioden 2000-2006.

innovativa åtgärder samt projekt som har sitt ursprung i sådana program medan 6 % kommer att avsättas för *organisation av tävlingar för bästa projekt som uppstår ut ett regionalt program respektive sammanslutning i nätverk och utbyte av erfarenheter mellan regioner*. Nätverken kan vara både av tematisk och av geografisk art. Ansökningarna skulle lämnas in direkt av de behöriga regionala myndigheterna.

De innovativa åtgärderna omfattar tre teman³⁴, av vilka det första (*regional ekonomi grundad på kunskap och teknisk innovation*) är särskilt viktigt för uppnåendet av de mål som fastställts för det europeiska området för forskningsverksamhet. Detta tema hjälper regionerna att öka sin konkurrenskraft genom att skapa regionala forsknings- och innovationssystem. För att de skall kunna uppnå detta uppmanas regionerna att lägga fram egna regionala program med målet att bygga ut samarbetet och samspelet mellan offentlig forskning och näringslivet. De FoTU-relaterade riktlinjerna i de innovativa åtgärderna omfattar följande stödberättigande verksamheter som kommer i fråga för samfinansiering:

- Inrättande eller förstärkning av samarbetsnät mellan företag eller företagsgrupper, forskningscentra och universitet, organisationer som har hand om att förbättra kvaliteten på de mänskliga resurserna, finansinstitutioner och specialiserade konsulter etc.
- Utbyte av personal mellan forskningscentra, universitet och företag, särskilt små och medelstora företag.
- Spridning av forskningsresultat och teknisk anpassning inom små och medelstora företag.
- Införande av teknikstrategier för regionerna, inbegripet pilotprojekt.
- Stöd till företagskuvöser med förbindelser till universitet och forskningscentra. Främjande av avknoppningsföretag från universitetscentra eller stora företag med inriktning på innovation och teknik.
- Program för stöd till forsknings- och teknikprojekt som genomförs i samarbete mellan små och medelstora företag, universitet och forskningscentra.
- Bidrag till utveckling av nya finansieringsinstrument (riskkapital) för nya företag.

I samband med att dessa riktlinjer utarbetades utgick kommissionen från den allmänna strategin för det europeiska området för forskningsverksamhet som ett prioriterat koncept som de nya innovativa åtgärderna skall vara helt förenliga med. Åtgärdernas inriktning betonar vikten av samspel mellan regionalpolitik och forsknings- och innovationspolitiken.

3.4. Att främja de mindre gynnade regionernas deltagande i det europeiska området för forskningsverksamhet

3.4.1. Investering i mänskliga FoTU-resurser genom ramprogrammet

Vid Europeiska rådets möte i Lissabon, i mars 2000, uppmanades kommissionen att skapa förutsättningar för att undanröja de återstående hindren för forskares rörlighet i unionen före

³⁴ De båda övriga är: "eEurope-Regio: Informationssamhället i den regionala utvecklingens tjänst" samt "Regional identitet och hållbar utveckling".

slutet av 2002. Till följd av en resolution från rådet i juni 2000 inrättade kommissionen en högnivågrupp som tog sig an frågan och kom fram till konkreta förslag. Fyra problemområden hade identifierats, nämligen rättsliga och administrativa hinder, kulturella och samhälleliga frågor, karriärstruktur i samband med rörlighet samt problem med rörlighet mellan sektorer, främst mellan den akademiska världen och näringslivet. Dessa problem är mer akuta i de mindre gynnade regionerna, och även i regionerna i kandidatländerna.

Den 20 juni 2001 antog kommissionen ett meddelande om en rörlighetsstrategi för det europeiska området för forskningsverksamhet. I det meddelandet föreslås konkreta åtgärder för att förenkla forskarnas rörlighet, inte minst utgående från de problem som forskare i avlägsna eller mindre gynnade regioner står inför. Följande förslag kan nämnas: 1) att förbättra tillgänglig information om möjligheter till rörlighet genom att inrätta en särskild Internetportal med bland annat statistik, 2) Att upprätta rörlighetscentra för praktisk hjälp till forskare och deras familjer i samband med deras ankomst och uppehälle i värdlandet, 3) att betona kvalitet genom utbyte av bästa praxis och riktmärkning, samt 4) att förbättra de skattemässiga, anställningsrelaterade och sociala villkoren för forskare i samband med rörligheten.³⁵ Genom detta omfattande åtgärdspaket kommer ett viktigt steg att ha tagits på väg mot bättre rörlighetsvillkor för forskare i mindre gynnade regioner, eftersom åtgärdspaketet omfattar alla EU-regioner och regionerna i kandidatländerna.

Gemenskapens FoTU-ramprogram har genomförts med hjälp av åtgärder med kostnadsdelning, som avtalats direkt mellan Europeiska kommissionen och de deltagande organisationerna. Projekten måste vara transnationella och genomförs i allmänhet av konsortier, vilket har lett till ett utbyte av kunskap och idéer och utveckling av ny teknik och nytt kunnande. Det har visat sig att deltagare från mindre gynnade regioner som deltar i dessa verksamheter på ett mycket effektivt sätt sprider kunskap, främjar innovation och inför forskningsresultat i hemregionens socioekonomiska struktur.

Övergången till den kunskapsbaserade ekonomin kommer i hög grad att vara beroende av unionens förmåga att effektivt mobilisera och sammanföra mänskliga resurser och att skapa och utbyta vetenskaplig sakkunskap. Därför går kommissionens förslag till det nya gemenskapsramprogrammet för FoTU (2002-2006) ut på förstärkt verksamhet på området mänskliga resurser, med särskild inriktning på utbildning och rörlighet. I det nya ramprogrammet fördubblas nästan den budget som anslogs för samma ändamål i femte ramprogrammet, och många stipendiemöjligheter tillkommer och omfattar en rad olika fall av vilka många är av särskilt intresse för de mindre gynnade regionerna (t.ex. bidragen för återintegrering). Målet är att skapa fungerande mekanismer för att bekämpa den kompetensflykt som fortfarande förekommer i unionens mindre gynnade regioner. Dessutom skulle stöd till spetsforskning och utbildning av forskare från kandidatländerna (samt forskare från medlemsstaterna) prioriteras.

Här förtjänar särskilt de föreslagna **Marie Curie-värdstipendierna för överföring av kunskap** att nämnas. Dessa är avsedda för europeiska organisationer (universitet, forskningscentra, företag, etc.) som behöver utveckla nya kompetensområden och för utveckling av forskningskapaciteten i mindre gynnade regioner i EU och de associerade länderna. Stipendierna för kunskapsöverföring skulle göra det möjligt för erfarna forskare att

³⁵ För närvarande genomför GD Skatter och tullar och Tullunionen en undersökning om företagsbeskattning, på uppdrag av rådet. Rapporten består av två delar, varav en behandlar de återstående skattehindren för ekonomisk verksamhet på den inre marknaden. Det slutgiltiga dokumentet kommer bland annat att beröra problem som har att göra med dubbelbeskattningsavtal, och föreslå möjliga åtgärder för framtiden.

verka inom sådana organisationer och på så sätt överföra kunskap, forskningskompetens och teknik.

Men även **Marie Curie-bidrag för återintegrering** är av särskilt intresse för forskare från mindre gynnade regioner som är verksamma utomlands. Dessa är avsedda för forskare från EU och de associerade länderna som just har avslutat ett Marie Curie-stipendium på minst två år. Bidraget skulle bestå av en klumpsumma i form av ett personligt bidrag som skall användas inom ett år. Det skulle tilldelas stipendiaten efter att denne inlämnat ett klart avgränsat projekt, som skall bedömas rent objektivt. Återintegreringen begränsas inte till forskarens ursprungsland. En liknande möjlighet föreslås för europeiska forskare som har forskat utanför Europa under minst fem år (för detta kan dock perioden för återintegrering uppgå till fem år).

3.4.2. Föreslagna ekonomiska incitament

De mindre gynnade regionernas möjligheter att komma ikapp de rika regionerna är små så länge de inte genomför likvärdiga FoTU- och innovationsstrategier som dessa. I princip är de lika utsatta för alla utmaningar som globalisering och konkurrens medför. Därför behöver de verkliga FoTU- och innovationsstrategier för att finna lösningar på lång sikt. En sammanhållningspolitik som inte ger de mindre gynnade regionerna möjlighet att göra snabba framsteg inom detta område kommer därför i längden att misslyckas. Endast om man till fullo utnyttjar synergier mellan sammanhållningspolitiken och forskningspolitiken kan man uppnå dessa mål.

I enlighet med strategin för forskningsområdet och utvecklingsprioriteringarna i unionens strukturpolitik skall gemenskapens nästa FoTU-ramprogram präglas av ökad samordning. Därför föreskrivs en förstärkning av insatserna från forskningsoperatörer i Mål 1-områdena i kommissionens förslag till det nya ramprogrammet (2002-2006). Om ett projekt inom ramprogrammet omfattar deltagare från Mål 1-områden i enlighet med förordning 1260/99³⁶ kan finansieringen av den del av projektet som berör dessa deltagare kompletteras genom samfinansiering inom ramen för strukturfonderna, utan att detta bryter mot gällande lagstiftning för statligt stöd. Sådan extra finansiering tilldelas via en eller flera åtgärder som beslutas av den behöriga förvaltningsmyndigheten för stöd till den berörda regionen.

3.4.3. Främjande av synergier mellan mindre gynnade och utvecklade regioner genom ny verksamhet för samordning och sammanslutning i nätverk

En direkt förutsättning för bättre sammanhållning i unionen är att man skapar villkor för att integrera den forskningskompetens som finns i de mindre gynnade regionerna i Europas forskningsstrukturer. Nästa ramprogram skall bidra till att sammansluta regional kompetens i nät för att driva på upprättandet av konkreta nätverk för vetenskapligt och tekniskt kunnande och främja kunskapsöverföringen. Verksamheter som får stöd inom ramen för denna del av ramprogrammet kommer att tillföra betydande mervärde för gemenskapen, genom att främja ekonomisk och social sammanhållning.

Denna verksamhet skall främja och stödja synergier mellan pågående forskningsverksamheter i flera regioner genom samordning i genomförandestadiet, ömsesidigt öppnande och gemensam tillgång till forskningsresultat. Den omfattar också utveckling och genomförande av gemensam verksamhet. Ramprogrammet skulle kunna bidra till samordning av

³⁶ Rådets förordning (EG) nr 1260/1999 av den 21 juni 1999 om allmänna bestämmelser för strukturfonderna, EGT L 161, 26.6.1999, s. 1.

forskningsverksamhet som genomförs av olika forskningsoperatörer i mindre gynnade regioner och i andra regioner i unionen, med särskild inriktning på operatörer i sammanhållningsländer och i de yttersta randområdena.

Gemenskapen skulle kunna främja initiativ som syftar till att sammansluta sådana regioner i nät, i enlighet med reglerna för att förstärka grunden till det europeiska området för forskningsverksamhet. Sådana initiativ skulle särskilt kunna omfatta målinriktade samordningsåtgärder som syftar till att stimulera och främja samordnade initiativ som genomförs av flera olika forsknings- och innovationsoperatörer i de berörda länderna och regionerna. De skulle exempelvis kunna omfatta organisation av konferenser, möten, undersökningar, utbyte av personal, utbyte och spridning av bästa praxis, inrättandet av informationssystem och expertgrupper och, vid behov, stöd till utveckling, organisation och förvaltning av gemensamma verksamheter.

Målet skulle vara att främja och stödja initiativ som genomförs av flera länder, med särskild inriktning på samarbete mellan utvecklade regioner och regioner i Mål 1-områden. Sådana initiativ skulle omfatta områden av gemensamt strategiskt intresse och syfta till att genom samordning, ömsesidigt öppnande och ömsesidig tillgång till forskningsresultat skapa samverkansvinster mellan pågående verksamheter och definiera och genomföra gemensam verksamhet. Den verksamhet som berörs är program eller delar av program, instrument, planer och andra initiativ som vidtas på regional nivå och som omfattar offentligt stöd till FoTU-verksamhet, utveckling av forskningskapacitet samt innovationsfrämjande. Verksamheten kan genomföras direkt av offentliga myndigheter eller forskningsorganisationer på regional nivå (t.ex. forskningscentra och andra forskningsoperatörer), eller genom europeiska samarbetsramar (men med bredare regional inriktning).

I detta syfte skulle Europeiska kommissionen kunna ge stöd till projektförslag som valts ut inom ramen för ansökningsomgångar. Uppmaningar att inkomma med intresseanmälningar, följda av riktade ansökningsomgångar, kan i vissa fall komma att offentliggöras. Detta skulle underlätta en fokusering av verksamheten mot länder som uppvisar särskilt många Mål 1-områden. Dessutom skulle särskilda stödåtgärder kunna komplettera ovan nämnda åtgärder, genom konferenser, workshops, undersökningar, arbetsgrupper samt informationskampanjer.

Man utgår ifrån att sådana nätverksåtgärder skulle utvidgas till att omfatta länder som kommer att ansluta sig till unionen, så snart detta ägt rum, enligt samma principer som antagits för de nuvarande femton medlemsstaterna.

Utöver de verksamheter som nämns ovan planeras bidrag till samordning och stöd (inbegripet finansiering) av verksamheter som går ut på att skapa samverkansvinster eller förstärka mekanismerna för utbyte och samarbete mellan nationella och regionala program inom området mänskliga resurser och rörlighet.

Sådana initiativ skulle främst inriktas på att öppna nationella och regionala program med liknande mål som de som fastställts för verksamheten mänskliga resurser och rörlighet för forskare från andra medlemsstater eller från länder som är associerade till ramprogrammet. De skulle också garantera att sådana forskare får tillgång till den praktiska hjälp de behöver (både rättslig och administrativ).

3.4.4. EU: yttersta randområden

Gemenskapen omfattar sju s.k. yttersta randområden³⁷. Dessa har en särskild status enligt artikel 299.2 i fördraget, eftersom de alla har en rad unika egenskaper som hindrar deras utveckling och gör det svårt för dem att komma i kapp andra regioner i unionen: de ligger långt borta från övriga regioner och är isolerade, har tropiskt eller subtropiskt klimat, och har grannar som hör till de mindre utvecklade länderna. De yttersta randområdena, som uppvisar en stor befolkningstäthet och har en ung och snabbt växande befolkning och en BNP per capita som hör till de lägsta i unionen, utgör en särskild målgrupp som Europeiska rådet vid flera tillfällen särskilt har uppmärksammat.

Till exempel uppmanade Europeiska rådet i Köln kommissionen att vidta åtgärder och rapportera om detta³⁸. Efter en samordnad satsning lade kommissionen fram ett omfattande paket med strategiska åtgärder till förmån för dessa regioner inför Europeiska rådets möte i Göteborg (15-16 juni 2001). Kommissionen prioriterar numera främjandet av strategier för forskning, teknisk utveckling och innovation i dessa regioner.

Trots alla socioekonomiska problem och andra hinder har de yttersta randområdena en särskild potential för forskning och utveckling som skulle kunna förvandla några av deras svagheter till fördelar, genom införande av lämpliga regionala forsknings- och innovationsstrategier som är anpassade och integrerade och tar hänsyn till områdenas unika geografi, klimatförhållanden och specialisering. Sådana strategier utvecklas i dag inom ramen för strukturfonderna, och syftar till att ge operatörer från dessa regioner möjlighet att delta i större utsträckning i gemenskapens FoTU-ramprogram³⁹. Om man kombinerar en god forskningspotential som utvecklats genom lokala insatser med stöd från centren i metropolerna, som har närmare förbindelser med EU, kan man uppnå särskilda, skräddarsydda lösningar och perspektiv för alla olika regioner.

Kommissionen och de yttersta randområdena håller för närvarande på att tillsammans utarbeta en sammanhängande ram för nya verksamheter som skall integrera de yttersta randområdenas insatser i fråga om forskningssamverkan med de insatser som görs i övriga Europa, men också skapa samstämmighet mellan de olika randområdena. På så sätt räknar man med att snabbare kunna dra nytta av kunskapssamhällets fördelar. Till denna verksamhet hör ett omfattande inventarium av tänkbara forskningsområden, inte minst sådana där regional specialisering kan ge komparativa fördelar, och av befintliga forskningstillgångar och -strukturer (i fråga om mänskligt kapital, infrastruktur och institutionella program). Kommissionen stöder denna första omfattande inventering genom en särskild undersökning om de yttersta randområdenas FoTU-potential, samt med en (redan inledd) undersökning om hur väl de är integrerade i informationssamhället. I detta sammanhang skall en särskild workshop om sådana frågor organiseras av kommissionen.

Genom dessa insatser skall de yttersta randområdena få den grund som krävs för att utveckla lämpliga samarbetsåtgärder på forskningsområdet och för att utnyttja sina möjligheter och bättre integrera sig i det uppkommande europeiska området för forskningsverksamhet. På så sätt skall de få möjlighet att bättre utnyttja sin ofta unika miljö för forskningsändamål (exempelvis genom att satsa på tropisk medicin eller tropiskt jordbruk) eller den

³⁷ De 4 franska departementen Guadeloupe, Martinique, Guyane och Réunion; Kanarieöarna (Spanien) och de autonoma portugisiska regionerna Açores och Madeira.

³⁸ Kommissionens rapport om åtgärder för genomförande av artikel 299.2: Europeiska unionens yttersta randområden, KOM(2000) 147 slutlig.

³⁹ KOM(2000) 147 slutlig.

teknikkapacitet de redan utvecklat (på områden som luftfart och rymdteknik). Dessutom skall vetenskapliga bidrag till frågor som hållbar utveckling och den globala förändringen möjliggöras, med särskilt mervärde för de minst utvecklade länderna på södra halvklotet. För dessa länder skulle EU:s yttersta randområden kunna bli något av en inkörsport för vetenskapligt samarbete.

På så sätt läggs grunden till en allt mer omfattande integration av de yttersta randområdena i det europeiska område för forskningsverksamhet som håller på att växa fram. Denna grund tar sig formen av en rad strategiska åtgärder som skall ingå i det nya ramprogrammet, de särskilda bestämmelserna för strukturfonderna för de yttersta randområdena⁴⁰ samt i andra relevanta åtgärder inom ramen för den verksamhet som omfattas av artikel 299 i fördraget (t.ex. insatser avseende förnybara energikällor). De sju yttersta randområdena skulle därför kunna samordna sig sinsemellan och komma överens om hur de bäst kan använda de program som finansieras inom ramen för strukturfonderna i syfte att främja samarbete och dra nytta av de olika möjligheter som gemenskapen erbjuder (ramprogrammet för forskning och strukturfondsinitiativen, inbegripet de nya innovativa åtgärderna (2000-2006)) och utveckla en verkligt integrerad regional utvecklingsstrategi.

3.5. Utvidgningen

Utvidgningen är en av de viktigaste prioriteringarna för unionen. Forskningssamfunden i kandidatländerna håller stegvis på att integreras, och de är redan fullt associerade till gemenskapens femte ramprogram för FoTU. Om man vill ta hänsyn till den regionala dimensionen av denna integration så innebär det främst att de flesta koncept som utvecklats inom ramen för det europeiska området för forskningsverksamhet också tillämpas på kandidatländerna. Eftersom forskning är ett område där stora bidrag kan göras till anslutningsstrategin bör man sträva efter att utveckla samverkansvinster och dra nytta av erfarenheter som gjorts på annat håll.

Målet bör vara att inte bara stärka forskningskapaciteten utan också forskningsförvaltningens effektivitet i kandidatländerna, inte minst på regional nivå. Detta kan uppnås om man mobiliserar och tillsammans utnyttjar den expertis som finns inom nationell, regional och europeisk forskningsadministration.

Sedan 1994 har kandidatländerna (men också Ryssland och de nya oberoende staterna i f.d. Sovjetunionen) omfattats av gemenskapens FoTU-ramprogram⁴¹. Dessa länders möjligheter inom forskning och teknik gör det viktigt att förse dem med särskilt stöd, vilket innebär att de är i en jämförbar situation som Mål 1-områdena. Det är en av anledningarna till att kandidatländerna har blivit fullt associerade till gemenskapens femte FoTU-ramprogram, så att de har fått möjlighet att aktivt samarbeta med unionens vetenskapliga och tekniska samfund (med särskilt stöd från Phare-programmet) och på så sätt fortsätta sina moderniseringsprocesser på dessa områden.

Kandidatländerna har på så sätt kunnat dra nytta av medlemsstaternas erfarenheter i fråga om upprättande och förvaltning av FoTU-konsortier, och har också kunnat bilda forskningspartnerskap med andra enheter inom unionen. Trots att deltagarna ännu

⁴⁰ De yttersta randområdena åtnjuter högst möjliga finansieringsnivå från gemenskapen i form av investeringar (t.ex. i forskningsinfrastruktur). Finansieringen kan uppgå till hundra procent av de stödberättigande kostnaderna.

⁴¹ INCO-COPERNICUS (INCO:s bidrag till länderna i Central- och Östeuropa har nått upp till 78,3 miljoner euro inom ramen för det fjärde FoTU-ramprogrammet).

övervägande kommer från den akademiska sektorn hoppas man att näringslivet och den privata sektorn kommer att delta mer i framtiden, genom att de kommer i kontakt med verksamheter och utbytesprogram som har med ramprogrammet att göra.

4. ATT MÖJLIGGÖRA EN REGIONAL STRATEGI FÖR DET EUROPEISKA OMRÅDET FÖR FORSKNINGSVERKSAMHET

4.1. Att dra nytta av de möjligheter som erbjuds i gemenskapens nya ramprogram för forskning (2002-2006)⁴²

I det nya FoTU-ramprogrammet ges en mängd möjligheter för regionala organ som vill delta och skynda på sin integration i den kunskapsbaserade ekonomin och det kunskapssamhälle som håller på att uppstå i Europa. Bland dessa märks både de nya instrument som introducerats i gemenskapens nya FoTU-ramprogram och verksamhet för att främja sammanslutningen i nätverk, regionövergripande samarbete och ökade kunskaper om regionernas potential på forsknings- teknik- och innovationsområdet.

4.1.1. Att utnyttja nya instrument

De nya finansieringsinstrumenten för gemenskapens forskningsverksamhet är av avgörande betydelse för struktureringen av det europeiska området för forskningsverksamhet. Genom att göra gemenskapsforskningen mer öppen och lättillgänglig skall de fungera som katalysator för utveckling av regionala strategier som dels är anpassade till de olika regionernas ekonomiska strukturer och samtidigt tar hänsyn till den europeiska och internationella dimensionen.

- Spetsforskningsnät (inrättas genom ansökningsomgångar) skall bidra till att förstärka och integrera befintlig eller uppkommande spetsforskning i alla olika regioner inom EU. Näten har en tydlig programkaraktär och förväntas vara särskilt väl anpassade till regionala aktörer inom forskning och innovation eftersom de möjliggör bättre kopplingar mellan centrala och perifera knutpunkter för forskningskompetens och därför ökar möjligheterna till samarbete, personalutbyte, utbyte av information och kunskap samt positiv inverkan på den lokala och regionala ekonomin. Dessutom väntas effektiva spetsforskningsnät fungera som skyddsvallar mot kompetensflykten från regionerna (forskares flytt från mindre gynnade till rikare regioner). Näten kan bidra till att det uppstår områden för innovation och vetenskaplig kvalitet med flera poler, som indirekt kan främja lokal utveckling och ekonomisk tillväxt och på så sätt motverka avflyttning och kompetensflykt från regionerna.
- Integrerade projekt skall också upprättas genom ansökningsomgångar och syftar till att ge regionala organ möjlighet att samarbeta internationellt för att uppnå vissa vetenskapliga och tekniska mål och konkreta resultat. Regionala organ kan delta i internationella partnerskap för att utveckla särskilda projekt av betydande omfång och med syfte att integrera de vetenskapliga och tekniska insatserna.

⁴²

KOM(2001) 94, 21.2.2001.

Syftet med spetsforskningsnäten är att varaktigt integrera de deltagande organisationernas forskningsverksamhet. Integrerade projekt kommer att bestå av en rad olika forskningskomponenter, genomföras på ett samordnat sätt och ge parterna möjlighet att reagera på samhälls- och konkurrensproblem. Projekten skall förvaltas på ett flexibelt sätt och vara öppna för nya parter under projektets gång. Båda instrument går ut på att främja kvaliteten över hela EU genom att koppla ihop framstående forskargrupper och sprida forskningsresultat.

Förvaltningen av de nya instrumenten inom ramen för de prioriteringar som kommissionen fastställt kommer att kombineras med en rad kompletterande åtgärder som garanterar att den finansierade verksamheten verkligen främjar den globala strategin för stegvis integration av gemenskapens forskning.

Regionerna kan också dra nytta av de nya samordningsåtgärder som omfattas av verksamhetsområdet. Att förstärka grunden till det europeiska området för forskningsverksamhet. Detaljerade hänvisningar till dessa åtgärder finns ovan (se 3.4.3 *Främjande av synergier mellan mindre gynnade och utvecklade regioner genom ny verksamhet för samordning och sammanslutning i nätverk*).

4.1.2. Sammankoppling av forskning och innovation på regional nivå

Verksamhet för att främja och utnyttja lokala och regionala initiativ skall utvecklas i syfte att främja utvecklingen av nya innovativa företag, överföring och utbyte av bästa praxis samt skapande av en miljö som främjar forskning och innovation.

- Transregionalt samarbete skall uppmuntras för att underlätta uppkomsten av forsknings- och innovationsstrategier och inrättandet av program för lokala aktörer. Denna verksamhet skall utvecklas i nära samordning med unionens regionpolitik och strukturfonderna.
- Särskild uppmärksamhet skall ägnas åt kandidatländernas regioners deltagande i denna verksamhetstyp, bland annat i fråga om att till dessa regioner överföra program som har varit framgångsrika i unionen. Dessutom skall innovativa tillvägagångssätt och erfarenheter införas på nationell och regional nivå i syfte att ytterligare utforska de komplexa innovationsprocesserna.

Gemenskapen har redan givit omfattande stöd till utvecklingen av forsknings- och innovationsstrategier och till interregional tekniköverföring⁴³⁴⁴. Gemenskapens nya FoTU-

⁴³ Inom ramen för Innovationsprogrammet i gemenskapens FoTU-ramprogram har man insett behovet av lokala nätverk och informationsflöden, och har därför inrättat teknikförmedlingscentra (IRC) (68 aktiva centra, även i EES-länderna och kandidatländerna: dessa finansieras av Innovationsprogrammet och syftar till att ge lokala användare information och hjälp i fråga om innovation och transnationell tekniköverföring). Strukturfonderna stöder företagens innovationscentra (BIC) (150 BIC i 20 länder, inbegripet i vissa EES-länder), som främst är inriktade på upprättandet av nya, innovativa små och medelstora företag. Både BIC och IRC kan hjälpa företag att delta i EU:s FoTU-program eller de åtgärder som finansieras av ERUF genom att ge inledande information om vilka möjligheter ramprogrammen erbjuder och genom att skapa nära kontakter med nätet av nationella kontaktpunkter som ger hjälp på lokal nivå vid utarbetandet av projektförslag. Dessutom skall BIC underlätta gränsöverskridande interregionalt samarbete (inom ramen för Interreg).

⁴⁴ Ett annat program som ingår i Innovationsprogrammet inom gemenskapens FoTU-ramprogram är Paxis (Pilot Action of Excellence for Innovative Start-Ups), som sammankopplar ekonomiska områden som erbjuder goda villkor för nya företag och avknoppningsföretag. Programmet inleddes 1999 och omfattar

ramprogram kommer att vara ett viktigt redskap för att fortsätta dessa insatser. Europeiska investeringsbanken (EIB) och Europeiska investeringsfonden (EIF) kan också vara av stor betydelse, inte minst sedan de vid Europeiska rådets möten i Stockholm, Nice och Lissabon fått i uppdrag att inom ramen för sina aktuella initiativ (I2I, Innovation 2000) stödja lokala och regionala innovationsinitiativ genom att tillhandahålla riskkapital. De nya gemensamma initiativ som kommissionen och EIB utvecklat för att främja FoTU- och innovationsinitiativ genom ömsesidiga stödåtgärder kommer också att vara av stor betydelse⁴⁵.

4.1.3. Utveckling av fler och bättre utbildade mänskliga resurser på området vetenskap och teknik

Inom ramen för de nätverk för forskarutbildning och de stipendier för kunskapsöverföring som skall utvecklas inom ramen för Marie Curie-åtgärderna för mänskliga resurser och rörlighet kommer forskare från mindre gynnade regioner att erbjudas särskilda möjligheter, bland annat bidrag för återintegrering. Sådana åtgärder skulle också omfatta forskare från regioner i kandidatländerna.

Program för rörlighet och utbildning kommer framför allt att inriktas på att utveckla och överföra forskningskompetens, konsolidera och utöka forskarnas karriärmöjligheter och främja spetsforskningen. Eftersom verksamheten i princip kommer att vara öppen för alla vetenskapliga och tekniska forskningsområden som bidrar till att uppnå gemenskapens FoTU-mål kommer den per definition också vara öppen för alla unionens forskare. Det kommer emellertid att fortsätta att vara möjligt att utveckla prioriteringarna, med avseende på till exempel forskningsområden, regioner som deltar, typer av forskningsorganisationer samt erfarenheten hos målgruppen inom forskarvärlden, för att man skall kunna reagera på utvecklingen av Europas behov på detta område.

Särskild uppmärksamhet skall ägnas sådana faktorer som påverkar forskarnas socioekonomiska situation, bland annat jämställdhet mellan könen, språkbarriärer och karriärstrukturer. Utvecklingen av forskningsverksamhet i mindre gynnade regioner inom EU och i de associerade länderna kommer särskilt att beaktas, varvid man kommer att komplettera de insatser som görs inom strukturfonderna.

För att ytterligare stärka den mänskliga potentialen för forskning i regionerna kommer åtgärderna för mänskliga resurser och rörlighet också att syfta till att locka hit de bästa och mest lovande forskarna från tredje land, främja utbildning av europeiska forskare utomlands och stimulera europeiska forskare etablerade utanför Europa att återvända till sina hemregioner (se punkt 3.4.1 ovan, *Investering i mänskliga FoTU-resurser genom ramprogrammet*).

4.1.4. Stöd till utvecklingen av forskningsinfrastruktur i det regionala sammanhanget

Särskild uppmärksamhet skall ägnas åt utnyttjande eller utveckling av ny forskningsinfrastruktur i regionerna. Detta skall ske i samarbete och samverkan med strukturfonderna och Europeiska investeringsbanken. Det bör noteras att modern forskningsinfrastruktur är av största vikt när det gäller att främja den ekonomiska utvecklingen i regionerna (exempel på detta är forsknings- och teknikparker för

⁴⁵ i dag 15 ekonomiska områden som identifierar, utbyter och sprider bästa praxis i syfte att skapa goda förutsättningar för upprättandet och utvecklingen av innovativa företag inom alla medlemsstater.
EIB/Kommissionens GD Forskning, gemensamt pressmeddelande, Bryssel den 7 juni 2001: "An agreement to boost European research and innovation".

framgångsrika sammankopplingar och samarbeten mellan universitetsvärlden och näringslivet, eller elektroniska höghastighetsnät och liknande anläggningar som ger tillgång till informationsekonomin).

Elektroniska forskningsnät illustrerar detta på ett utmärkt sätt. Det EU-finansierade elektroniska bredbandsnätet GEANT⁴⁶ förväntas vara klart för drift i november 2001. Detta nät sammansluter alla Europas elektroniska forsknings- och utbildningsnät med genomsnittlig bandbredd på 2,5 gigabit/sekund (inbegripet nät i kandidatländerna) och har kommit till stånd tack vare gemenskapens FoTU-ramprogram, vilket innebär att Europa för första gången ligger i spetsen när det gäller elektronisk sammankoppling av forskning. EIB väntas vid behov ge ytterligare stöd till regionala och lokala initiativ för att förbättra nätanslutningarna. Forskare från EU:s mindre gynnade områden och kandidatländerna kan på så sätt samarbeta på bästa tänkbara tekniska villkor med sina motparter i utvecklade regioner och i den övriga världen.

4.1.5. En mer påtaglig regional dimension i debatten om forskning och samhälle

Den regionala nivån kan visa sig vara mycket lämplig för stöd och reflexion i samband med den uppkommande debatten om forskning och samhälle. Just på denna nivå kan man finna mycket fruktbara sammanhang för diskussion av kritiska frågor rörande de allt komplexare sambanden mellan forskning och samhälle. Kunskapssamhället har tagit många samhällsinstitutioner på sängen när det gäller att ta sig an frågor som uppkommer genom forskningens framsteg. Det gäller exempelvis etiska frågor inom vetenskapen, forskningens gränser och dess roll i styrelseformerna, och andra komplicerade frågor som även kan tas upp i ett regionalt sammanhang, där de kan dra nytta av denna nivås rikedom och mångfald.

4.1.6. Att stärka gemenskapens politik för regional utveckling genom lämpliga forskningsinsatser

Inom ramen för rubriken *Att förutse EU:s tekniska och vetenskapliga behov* och för att främja andra gemenskapsstrategier kan särskilt stöd ges till forskning rörande regional utveckling. Programmet för regional utvecklingsplanering i europeiskt perspektiv (ESDP) utgör den allmänna ramen för en mängd forskningsmöjligheter med anknytning till regional utveckling.

4.1.7. Att ge särskilt stöd till kandidatländernas regioner

Utvecklingen av det europeiska området för forskningsverksamhet innebär också att man måste utveckla strategier för att få med kandidatländerna. Mot denna bakgrund skall alla åtgärder som behandlas ovan också gälla för dessa länder. Transregionalt samarbete och regionala nätverk kommer särskilt att uppmuntras mellan regioner i kandidatländerna och i EU, till exempel för överföring av bästa praxis och modernisering av strategier. Kandidatländerna skall få särskilt stöd för utveckling av regionala strategier för forskning och innovation.

När det gäller deltagande från organisationer från kandidatländerna kan framgångsrika partnerskap⁴⁷ få ytterligare stöd från finansieringsinstrumenten för föranslutningsskedet.

⁴⁶ Gigabit European Academic Network (<http://www.dante.net/geant>).

⁴⁷ Förslag till Europaparlamentets och rådets beslut om Europeiska gemenskapens fleråriga ramprogram 2002-2006 för verksamhet inom området forskning, teknisk utveckling och demonstration med syfte att främja inrättandet av det Europeiska Området för Forskningsverksamhet, KOM (2001) 94 slutlig, 21.2.2001, bilaga III: Instrument och detaljerade regler för gemenskapens ekonomiska deltagande, avsnitt 2, detaljerade regler för gemenskapens ekonomiska deltagande, s. 42. stycke 3.

4.2. Att bygga ut regionernas kunskapsbas på det vetenskapliga och tekniska området

Utöver verksamhet som planeras av de regionala aktörerna kommer kommissionen att utveckla en dynamisk strategi för att utveckla förståelse för och kunskap om forskningens och innovationsverksamhetens olika dimensioner på regional nivå. Detta syftar särskilt till följande:

4.2.1. Att erbjuda tjänster för forskning och innovation i regionerna

Regionala tekniska kontroller kommer att organiseras för att ge de regionala beslutsfattarna bättre vägledning i forsknings- och innovationsfrågor. Denna beprövade metod kommer att möjliggöra analyser av regionernas respektive fördelar och ge beslutsfattarna möjlighet att jämföra färdiga scenarier ur strategisk synpunkt.

Kommissionen kommer att ta med regionerna i den riktmärkningsverksamhet som redan pågår avseende forsknings- och innovationsstrategiernas prestanda. Det kan också vara av värde att utvidga resultattavlorna för forskning och innovation till den regionala nivån. Detta skulle kunna kompletteras med en analys av den regionala forsknings- och innovationspolitikens sammanhang och spridning av bästa praxis (samarbetsvinster kommer att uppstå med liknande pågående initiativ på området, t.ex. RINNO⁴⁸).

Utvecklingen av framgångsrika strategier förutsätter ett tillräckligt statistikunderlag. Om man vill utveckla den regionala dimensionen av det europeiska området för forskningsverksamhet måste man utveckla lämplig statistik och fungerande indikatorer för vetenskap och teknik på regional nivå. I det förflutna har kommissionen främst varit aktiv på det allmänna planet när det gäller regional statistik. Mycket har uppnåtts, men det återstår ännu en mängd att göra i fråga om statistik över regional forskning och teknik: det krävs bättre metoder och koncept och ett systematiskt införande av den regionala dimensionen i pågående undersökningar och datasamlingar. De statistiska resultat som uppnåtts under det senaste årtiondet ser lovande ut, men det är uppenbart att det fortfarande saknas statistiska indikatorer som kan beskriva den kunskapsbaserade ekonomins egenskaper, struktur och prestanda, både på nationell och på regional nivå. Utgående från sådan statistik bör man sedan utveckla lämpliga forsknings- och teknikindikatorer på regional nivå.

Kommissionen kommer vid behov att beställa undersökningar och analyser avseende regionala strategier för forskning och innovation (en undersökning om regionernas deltagande i skapandet av ett europeiskt område för forskningsverksamhet pågår redan). Undersökningsområdena kommer att omfatta flera besläktade områden, t.ex. industriella cluster och forskningsinfrastruktur, men också rättsliga, institutionella och förvaltningstekniska aspekter, dvs. politik och strategier som berör den regionala utvecklingen.

I detta sammanhang skall också en särskild undersökning inledas avseende de särskilt nyskapande FoTU- och innovationscluster som finns i Europa, och deras geografiska spridning.

⁴⁸ RINNO står för regional innovation. Det är en elektronisk databas som sponsras av kommissionen (GD Näringsliv och GD Forskning). RINNO syftar till utbyte av innovationserfarenheter och användning av elektroniska medier för att ge regionerna möjlighet att få praktisk hjälp med att förbättra sin innovationsverksamhet. (<http://www.rinno.com>).

4.2.2. Bättre kommunikation mellan sakkunniga och beslutsfattare

Kommissionen kommer att främja upprättandet av gemensamma arbets- och kommunikationsplattformar för sakkunniga och beslutsfattare på regional nivå. Expertgrupper skulle exempelvis kunna upprättas inom teknisk prognostisering på regional nivå. De erfarenheter som gjorts med projekt som FOREN⁴⁹ skulle kunna användas som vägledning för ytterligare insatser på detta område.

4.2.3. Att införa en regional dimension i informationssystem för forskning och innovation

Kommissionen kommer att utveckla ett integrerat informationssystem som omfattar nationella och regionala program för forskning och innovation och som är inriktat på beslutsfattare och forskare. Detta system, för vilket en genomförbarhetsstudie redan inletts, skall svara på en specifik begäran från rådet och förväntas förbättra villkoren för transregionalt/transnationellt samarbete avsevärt på forsknings- och innovationsområdet, men skall också främja överföringen av bästa praxis.

Dessutom skall kommissionen starta informationskampanjer med inriktning på regionerna för att hjälpa dem att bättre ta vara på de möjligheter som gemenskapens FoTU-ramprogram erbjuder och att upprätta FoTU- och innovationssamverkan med liknande initiativ inom strukturfonderna.

Inom ramen för de olika rapporteringsuppdrag som uppkommer i samband med upprättandet av det europeiska området för forskningsverksamhet bör man även övervaka utvecklingen inom den regionala dimensionen. Ett kapitel om forskningens regionala dimension skulle kunna läggas till i kommissionens årsrapport om genomförandet av forskningspolitiken.

5. MOT MER INTEGRERADE STRATEGIER

Regionerna är nu allmänt erkända som viktiga aktörer i utvecklingen av kunskapssamhället i Europa. Om de utnyttjar sina utvecklingsmöjligheter, sina erfarenheter och sitt engagemang kommer de att kunna spela en allt större roll för att främja Europas tillväxt och konkurrenskraft. Även framöver kommer det att vara en viktig uppgift för unionen att stärka regionernas kapaciteter och förse dem med de verktyg och strategier de behöver.

Regionerna får stöd av ett allt större antal gemenskapsstrategier, av vilka forsknings- och innovationsstrategierna samt sammanhållningspolitiken får anses vara de viktigaste. Sammanhållningspolitiken spelar onekligen en avgörande roll för regionerna, men det krävs en forskningspolitik för att utveckla de förhållanden som behövs om regionerna vill kunna förbättra sin position i kunskapssamhället. Tillsammans med innovation och utbildning för forskningen fram ett nytt budskap till de regionala ekonomierna, om nya former av utveckling

⁴⁹ FOREN (<http://foren.jrc.es>) är ett temanätverk inom ramen för kommissionens FoTU-ramprogram (STRATA, Strategic Analysis of specific policy issues) som syftar till att främja effektiv integration av framtidsanalys (Foresight) i den regionala utvecklingspolitiken och strategiska planeringen. FOREN består av en plattform för experter och beslutsfattare, bestående av företrädare från två grupper som inte är vana att arbeta tillsammans. Dessa är de som sysslar med teknisk Foresight och de regionala politikerna. Syftet är att skapa och utnyttja synergier och aktivt samarbete mellan berörda parter i båda grupper, främst genom simulation av Foresight-verksamhet. De experter och beslutsfattare som företräder de båda grupperna kommer från universitet, forskningscentra och andra Foresight-centra, eller är politiker från regionala utvecklingsorgan och myndigheter.

som både tar hänsyn till de lokala och de internationella strömningarna⁵⁰. Bortom ramarna för regional utveckling som sådan kan regional forsknings- och innovationspolitik och liknande initiativ tillhandahålla de ingredienser som behövs för att det skall uppstå agglomerationsekonomier och framgångsrika industriella cluster.

Det avgörande budskapet i detta meddelande är därför att de europeiska regionerna nu har möjlighet att förbereda sig för att till fullo delta i den nya europeiska och globala ekonomin genom att utarbeta samstämmiga strategier för forskning och innovation. I detta sammanhang kan integrerade strategier som stöds av berörda områden inom gemenskapspolitiken (som exempelvis forsknings- eller sammanhållningspolitiken) medföra snabbare resultat genom att de sammankopplar regionerna i ett verkligt europeiskt område för forskningsverksamhet.

⁵⁰ Den internationella dimensionen av det europeiska området för forskningsverksamhet, kommissionens meddelande, KOM(2001) 346 slutlig, 25.6.2001.